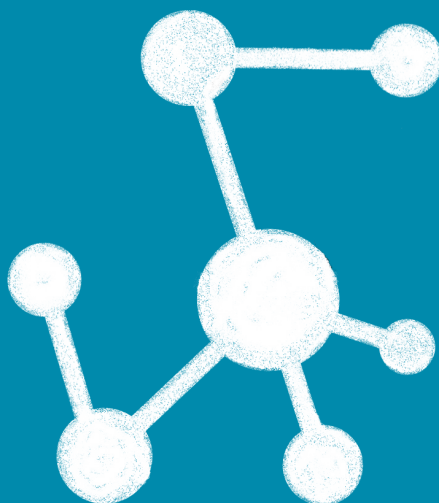

Construint vincles entre universitat i societat

*20 experiències d'aprenentatge servei
a les universitats catalanes*

Anna Escofet
M. Teresa Fuertes (coords.)

ÍNDEX

Pròleg, per Josep M. Vilalta.....	9
Introducció	13

ASSIGNATURES

1. Habitatge i cooperació: disset anys d'ApS en l'arquitectura	17
2. Dilemes per a una pràctica reflexiva: una experiència d'ApS	25
3. Blanquerna i la jornada «Mou-te... i veuràs!»	37
4. Biblioteques escolars: un repte polièdric	51
5. <i>El Cancionero</i> : l'art al servei de l'educació, l'educació al servei de l'art.....	71
6. Una experiència d'ApS a la Universitat de Lleida. Derives entre universitat, escola rural i art.....	83
7. Una experiència d'ApS a l'assignatura d'Educació de les Arts Visuals del grau d'Educació Infantil	95
8. L'ApS en l'àmbit del dret a la Universitat Rovira i Virgili: la clínica jurídica ambiental	105

PRÀCTIQUES I TREBALLS DE FI DE GRAU

1. L'ApS al pràcticum del grau d'Educació Infantil.....	119
2. Un treball de fi de grau molt especial	131
3. Llegim Junts. Iniciació a l'ApS dels estudiants de primer curs del grau d'Educació Infantil i Primària	139
4. L'ApS en la formació infermera	153
5. D'estudiant de pràctiques a mestra voluntària	171
6. Millorem l'Aula de Plàstica. Un projecte d'ApS en educació artística en el pràcticum del grau d'Educació Primària.....	187
7. L'ApS a Guatemala. Pràctiques de quart curs del grau d'Educació Primària a la UIC.....	199

ALTRES ESPAIS D'APRENTATGE

1. Informàtica per al desenvolupament: una eina lliure per a les cooperatives agrícoles.....	219
2. L'ApS en contextos d'exclusió social a Barcelona. Shere Rom-5D.....	231
3. L'ApS per emprendre amb microfinances: innovació social des de la universitat. Suport al disseny i comunicació de l'emprenedoria amb finances ètiques	247
4. El projecte Rossinyol, en clau d'aprenentatge servei.....	255
5. L'ApS en l'àmbit sanitari: el Centre Universitari de la Visió (CUV).....	271
Conclusions. Dibuixant un repte: sinergies entre educació superior, entitats i centres educatius mitjançant l'ApS	283
Notes biogràfiques.....	291

PRÒLEG

S'afirma sovint que el sistema educatiu viu massa allunyat del seu entorn. Que l'organització dels centres docents, i de l'educació formal en general, no facilita la necessària porositat amb la realitat social, cultural o econòmica. Tot i reconèixer que en part és així, és igualment cert que cada cop són més les iniciatives, els projectes i les dinàmiques educatives que obren les aules a la societat i faciliten la formació dels estudiants en connexió estreta amb l'entorn. Els intercanvis i la mobilitat internacional, les pràctiques educatives en empreses i institucions de tot tipus, la formació dual, la formació semipresencial o el contínuum entre educació formal i educació no formal, en poden ser exemples clars. És en aquest context que l'aprenentatge servei (ApS) se'ns mostra com una dinàmica educativa de gran potencial i recorregut. Més enllà dels coneixements i la reflexió acadèmica dels estudiants, és essencial que aquests visquin experiències reals de participació social, d'implicació directa en una institució o d'organització de qualsevol àmbit, i que aquestes experiències s'insereixin en una dinàmica d'educació i reflexió que els faci créixer com a ciutadans i com a futurs professionals.

Com bé sabem per les evidències empíriques, tot el que aprenem per la via d'una pràctica real té un impacte major en el nostre pòsit de coneixements, valors, habilitats i pràctiques. Així mateix, reconeixem la importància de les habilitats socials i emocionals i de les competències metacognitives i regulatives. En un món complex i dinàmic com aquest en què vivim, en una societat cada cop més global i interdependent, la formació en valors, en habilitats socials i en competències se'ns revela un aspecte del tot rellevant per a cada un de nosaltres i per al conjunt de la societat.

La participació real en un projecte esdevé, així, una experiència formativa inestimable. És en aquest context que les dinàmiques d'aprenentatge servei són un excel·lent recurs per a la participació dels joves en la societat, ja que faciliten el treball de competències clau i de valors orientats al bé comú i a la socialització. En el present llibre trobareu exemples específics que ho il·lustren a la per-

fecció i a partir del treball de facultats, escoles universitàries i entitats en diversos àmbits del coneixement i camps professionals. De fet, esdevenim ciutadans d'una democràcia principalment mitjançant l'educació rebuda, ja sigui la familiar o la de l'entorn social més proper, ja sigui per la via de l'educació formal dins un sistema educatiu específic.

Com molt bé afirmen Puig, Gijón, Martín i Rubio a «Aprendizaje-servicio y educación para la ciudadanía» (*Revista de Educación*, 2011), formar ciutadans es fa en primer lloc mitjançant *sabers*, és a dir, tot el que ens ajuda a entendre i donar sentit a la realitat: nocions socials i econòmiques, coneixement sobre l'organització política, jurídica i econòmica d'una societat, i tot el que ens ajuda a comprendre la realitat humana i social. Però als sabers cal sumar-hi *habilitats*, que, com molt bé diuen els autors, inclouen *destreses personals* i *virtuts cíviques*. Destreses personals com ara saber escoltar i ser empàtic, tenir esperit crític, ser constructiu o sensible davant les injustícies. I virtuts cíviques com ara la responsabilitat, la participació, la tolerància, la professionalitat o el treball orientat al bé comú. És justament en la sàvia interrelació entre coneixements teòrics i pràctiques reals i reflexives on se situen les dinàmiques d'aprenentatge servei. Un servei real a la comunitat i un aprenentatge reflexiu de coneixements, habilitats i valors: vet aquí la base de qualsevol pràctica educativa basada en l'aprenentatge servei.

Sens dubte, la complexitat de les societats actuals i la fragilitat de la democràcia i de la gestió del bé comú ens obliguen, des de les institucions i també en gran manera des del sector educatiu, a fomentar aquest tipus de formació orientada a la praxi directa, però alhora també reflexiva. Per fer-ho, és imprescindible que els diversos actors que s'hi troben implicats ho facin amb rigor i amb la màxima coordinació: institucions i entitats, centres docents i els mateixos estudiants. I és igualment necessari que durant el procés d'aprenentatge servei hi hagi espais de reflexió compartida a partir d'uns objectius ben establerts i compartits.

Com sabem, l'aprenentatge servei s'ha anat conreant principalment en determinades àrees acadèmiques o col·lectius: serveis socials / graduats socials, educació/pedagogia, infermeria, suport a determinats col·lectius en situació fràgil o desfavorida. Però és evident que es pot estendre, amb les adaptacions necessàries, a qualsevol àmbit, sector o col·lectiu: del medi ambient a les enginyeries de tot tipus, de l'atenció a la gent gran al foment de la participació política, de la política i la cooperació internacionals al món del dret i les regulacions jurídiques, entre d'altres. Així mateix, l'aprenentatge servei té alhora un recorregut interessant vinculat a les pràctiques externes o als treballs de fi de grau o fi de màster.

Fa uns quants dies llegia els resultats d'una enquesta referida a la pràctica del servei comunitari que s'està desenvolupant a l'educació secundària a casa nostra. Em va sorprendre agradablement una dada: un de cada quatre joves que fan servei comunitari vol seguir vinculat a l'entitat o institució on ha dut a terme la seva experiència. Sens dubte, es tracta d'una molt bona notícia que posa novament de manifest la rellevància de les pràctiques educatives com l'aprenentatge servei. Necessitem formar ciutadans i professionals compromesos amb el bé comú, implicats en els afers col·lectius, defensors d'una democràcia avançada i més participativa. Necessitem treballar, arreu però especialment entre els joves, els valors de la tolerància, la justícia, el respecte als altres, els drets humans. L'aprenentatge servei és una pràctica ideal per poder-ho fer. Construir societat, fer avançar la democràcia, teixir comunitat, formar en valors, fer créixer les habilitats i virtuts de cadascun de nosaltres per avançar com a humanitat. No podem pretendre res més virtuós des del món de l'educació.

JOSEP M. VILALTA

Secretari executiu de l'Associació Catalana
d'Universitats Públiques

INTRODUCCIÓ

ANNA ESCOFET

M. TERESA FUERTES

Tot va començar¹ quan ens vam decidir a unir esforços per a l'aprenentatge servei (ApS) en el marc d'un projecte comú que ens hauria de permetre compartir inquietuds amb diferents universitats catalanes. Coneixíem el treball de diferents companys i companyes, professors i professores d'universitat, que desplegaven activitats a les seves assignatures que tenien un lligam amb la societat i els vam convidar a participar en un equip de treball. Ens movia i ens mou l'ànim compartit de construir identitats i formar professionals compromesos i capaços de viure i conviure en societat. Teníem i tenim clara la intenció de construir ciutadania activa des de les universitats. En les diferents trobades i congressos ja havíem posat en evidència la intenció d'anar més enllà de les aules universitàries per dirigir la mirada envers les necessitats reals del context. Ens unia i ens uneix el convenciment que per aprendre cal fer i que per donar sentit a l'experiència no ens serveix qualsevol vivència.

La nostra convocatòria va tenir una resposta força positiva al principi i havíem de ser capaces de fer arribar la finalitat a tothom. Tot i que les adscripcions eren a títol individual, a les set persones que van començar se n'hi van anar afegint d'altres i avui podem dir que, d'una manera o d'una altra, tenim una representació de les universitats catalanes.

Una vegada compartida la finalitat i amb l'ànim de «fer xarxa», vam decidir que volíem anar més enllà de les trobades i de l'intercanvi oral d'experiències i vam decidir escriure les nostres experiències, perquè la paraula escrita, a banda de la permanència, ens permetria incloure-hi les veus dels estudiants i de les entitats col·laboradores. Calia construir un discurs que anés més enllà de la descripció i destaqués la capacitat transformadora dels projectes. I així és com, de mica en mica, vam sistematitzar les nostres trobades itinerants, vam definir

1. Agraïm a Josep Puig i a Xus Martín, de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, l'impuls i la confiança per iniciar aquest projecte.

aspectes de forma i contingut i vam començar a narrar i compartir les nostres experiències d'aprenentatge servei mitjançant el poder de l'escriptura.

Tot i que calia fer un forat a les obligacions del dia a dia a la universitat, ens movia la motivació del valor dels projectes. Les diferents mirades i els diferents protagonistes ens feien evident la necessitat de seguir un fil conductor que ens permetés respectar la diversitat i al mateix temps analitzar els dinamismes que ens posen en joc quan decidim encetar un projecte d'aprenentatge servei. Així doncs, la rúbrica per a l'autoavaluació i la millora dels projectes d'ApS publicada pel Grup de Recerca en Educació Moral (GREM) de la Universitat de Barcelona ens va servir per definir tres objectius que ens ajudarien a engegar la feina conjunta: identificar punts forts i punts febles d'una activitat d'ApS, facilitar el debat pedagògic analitzant els elements pedagògics i filosòfics que donen forma a les experiències d'ApS i estudiar els possibles canvis organitzatius que se n'han derivat per avançar cap a la millora. I tot això des de la perspectiva de cada una de les experiències que cadascun i cadascuna de nosaltres vam escollir. Necessitats, servei, context, aprenentatge, participació, treball en grup, reflexió, reconeixement, sistematització, avaluació i partenariat són alguns dels dinamismes que ens emmarquen i que apareixen en formats diferents i de manera implícita o explícita en les nostres narracions.

El fruit de tot aquest treball són les vint narratives que aplega aquest llibre. Les experiències s'han agrupat en tres blocs: un primer bloc que recull els projectes d'ApS emmarcats en diferents assignatures optatives i obligatòries; un segon bloc sobre treballs de fi de grau i de pràctiques, i, finalment, un tercer bloc amb experiències en diferents espais de docència i aprenentatge.

El llibre acaba amb un capítol fruit del treball d'un grup de discussió sobre les experiències, amb reflexions, pensaments, coneixement compartit i nous reptes de futur: treballar perquè l'aprenentatge servei deixi de ser una innovació a la universitat i esdevingui també un eix central en la política universitària.

ASSIGNATURES

HABITATGE I COOPERACIÓ: DISSET ANYS D'APS EN L'ARQUITECTURA

SANDRA BESTRATEN

INTRODUCCIÓ

La Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) té unitats estructurals que donen suport a les competències de sostenibilitat i compromís social. La Càtedra Unesco de Sostenibilitat, des dels seus inicis, va contribuir a aglutinar i reforçar un conjunt d'assignatures optatives a cadascuna de les escoles o facultats, com en el cas que es presenta. El Centre de Cooperació per al Desenvolupament és la unitat que dona suport tècnic i econòmic a tots els projectes de cooperació en què participen membres de la comunitat universitària i genera xarxes internes que desenvolupen una gran tasca social. De la mateixa manera, la Càtedra d'Accessibilitat de la UPC també dona impuls de forma transversal a projectes de recerca i sensibilització en l'àmbit del disseny universal, com en el cas del projecte Casc Antic Sense Barreres (CASBA) que s'explica a continuació. Totes aquestes unitats són bàsiques per integrar els treballs que es realitzen a les diferents escoles de la UPC, i, alhora, els fan visibles a la resta de la societat.

CONTEXT ACADÈMIC

L'arquitectura té una gran responsabilitat a l'hora de garantir drets fonamentals com el dret a la ciutat o a l'habitatge. La definició de l'entorn vital de les persones amb uns dissenys apropiats d'espais, edificis o itineraris pot assegurar relacions justes i equitatives entre els habitants dels pobles i les ciutats.

A l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona, els valors de cooperació, solidaritat i sostenibilitat són presents en la formació des de fa molts anys en forma de diferents assignatures i programes docents. Des de l'any 2000, l'assignatura optativa d'Habitatge i Cooperació (H+C) té com a objectiu donar una formació fonamentada en els valors més socials de la professió de l'arquitect-

tura. Dos anys més tard, el 2002, la formació acadèmica en l'àmbit de la cooperació i la sostenibilitat es va ampliar amb l'assignatura de Tecnologies de Baix Cost (TBC). L'objectiu d'aquestes assignatures és formar els futurs arquitectes perquè tinguin capacitat d'acció en projectes de cooperació per al desenvolupament, integrant la visió arquitectònica amb la sostenibilitat urbana, energètica i social. Des de l'any 2000, més de mil estudiants (60 per quadrimestre) han cursat aquestes assignatures, i un 20% són d'arreu del món, fet que les dota d'una gran interculturalitat.

Des d'un inici, l'aprenentatge servei es va considerar una eina fonamental per apropar els estudiants a les realitats socials del món i també del nostre entorn més proper. Els treballs acadèmics són una oportunitat per sortir de les aules i conèixer en primera persona la realitat construïda i com aquesta afecta la vida de les persones i faciliten els processos d'anàlisi i d'aprenentatge.

A les assignatures H+C i TBC, la formació en urbanisme i arquitectura en contextos de cooperació per al desenvolupament s'ha fonamentat en l'elaboració d'un treball de curs vinculat a un projecte real de cooperació per al desenvolupament en països com Bolívia, el Senegal, el Camerun, els camps de refugiats del Sàhara o Colòmbia. Un dels incentius d'aquest exercici és que, un cop acabat el curs, els millors estudiants es desplacen per fer realitat els projectes desenvolupats a l'aula, gràcies al suport del Centre de Cooperació per al Desenvolupament de la UPC i de diferents institucions públiques. Finalment, per afavorir el cicle de l'aprenentatge, tots els estudiants desplaçats en els projectes de cooperació a països en procés de desenvolupament tornen a l'inici del nou curs acadèmic per tal d'explicar als nous companys la seva experiència professional i personal, i remarcar el valor del treball de curs que han de desenvolupar.

Durant els disset anys en què s'han fet les assignatures H+C i TBC, més de dos-cents estudiants han estat becats i han pogut saltar de l'aula al terreny, de la teoria a la pràctica, fent realitat el que prèviament havien dissenyat a les aules amb la resta de companys. Amb la coordinació de l'associació Universitat sense Fronteres, aquests anys s'han fet propostes de planejament i millora urbana. Així mateix, s'han construït més de deu equipaments com ara escoles, universitats, biblioteques i escoles per a discapacitats. En tots els projectes s'ha fet un important esforç d'optimització dels recursos per tal d'oferir arquitectura sostenible a costos molt baixos (50-100 €/m²). Però el més important d'aquests projectes és l'intangible, l'oportunitat que és per als estudiants d'arquitectura treballar conjuntament amb tota la comunitat i fer valer el compromís social de l'arquitectura com una manera de transformar el món.

Treballar l'acció social a casa nostra ha estat sempre la línia d'acció de les assignatures H+C i TBC. Amb aquest objectiu, a partir de l'any 2004 es van començar a fer diferents estudis i anàlisis de l'accessibilitat en coordinació amb els ajuntaments de poblacions com Tarragona, Vilanova i la Geltrú o Calafell. En aquests treballs s'analitzava l'accessibilitat de diferents eixos comercials de la ciutat i es feien propostes de millora per als comerços i per a la via pública. L'any 2006, la Fundació Salas va reconèixer aquesta tasca premiant el projecte Tarragona Accessible.

Com a conseqüència de la crisi, les assignatures H+C i TBC cada vegada han centrat més els seus treballs acadèmics a analitzar i fer propostes per a l'entorn més proper. S'ha reforçat la línia de treballs vinculats a l'accessibilitat i se n'han obert de nous com ara la col·laboració amb la Fundació Banc dels Aliments a Barcelona.

L'ACCESSIBILITAT, UN DRET UNIVERSAL

L'accessibilitat universal i el disseny per a tothom és una peça fonamental de la formació amb compromís social. Des del 2013, una de les experiències d'ApS més destacada d'entre les portades a terme des de les assignatures H+C i TBC és el projecte CASBA. La Comissió de Persones amb Diversitat Funcional del Casc Antic, coneixedora de la tasca desenvolupada des de les assignatures, va sol·licitar engegar un projecte al districte de Ciutat Vella de Barcelona. L'objectiu de la Comissió, integrada per veïns, veïnes, entitats i serveis públics del barri, és donar resposta a la manca d'accessibilitat produïda per les barreres físiques, comunicatives i socials, que limiten l'accés en igualtat d'oportunitats als serveis i recursos de la comunitat. Alhora, es vol incentivar la participació social del col·lectiu i fomentar el treball en xarxa dels agents del territori.

Aquesta Comissió va néixer l'any 2009 a partir del Pla de desenvolupament comunitari del Casc Antic. Les necessitats a què vol donar resposta van ser detectades a partir del diagnòstic participatiu desenvolupat durant el mateix any pel Pla Comunitari *Aproximació a les Persones amb Discapacitat del Casc Antic de Barcelona*. La finalitat de la Comissió és sensibilitzar i conscienciar la població dels barris de Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera sobre la situació de les persones amb diversitat funcional. Per això impulsa accions que treballin les capacitats de les anomenades persones amb diversitat funcional i accions que ajudin a modificar les mirades cap a la diversitat funcional.

Així, fruit de la trajectòria prèvia de tots els agents, sorgeix el projecte CASBA, que crea un espai de trobada entre estudiants d'arquitectura, persones

amb diversitat funcional, l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat (IMPD) de l'Ajuntament de Barcelona, el districte de Ciutat Vella i els comerciants del barri.

A través de l'ApS es busca formar els estudiants en disseny per a tothom. La formació en accessibilitat inclou el treball de les competències comunicatives i la resolució de conflictes. Alhora, amb la seva tasca, els estudiants donen visibilitat a les persones amb diversitat funcional.

Fruit de tot aquest treball s'acaben projectant propostes de millora per a la ciutat. Els treballs dels estudiants analitzen l'accessibilitat de la via pública, així com alguns equipaments i comerços, i posteriorment aporten una proposta de millora per adaptar-los. Cada grup d'estudiants entra en contacte amb els petits comerciants i s'intenta posar a la pell d'una persona amb diversitat funcional. Es fa un aixecament topogràfic de la botiga, s'analitzen l'accés i la circulació interior, com també la funcionalitat del mobiliari i la senyalètica, i finalment es fa una proposta concreta d'adaptació de l'espai de la manera més senzilla. Aquest treball permet als estudiants fer front a un encàrrec real i acostar-se al món professional des d'un vessant més social.

L'eix comercial que s'analitza cada any és escollit per la mateixa Comissió de Persones amb Diversitat Funcional. Per tal que els estudiants puguin portar a terme aquesta tasca, s'imparteixen diverses classes teòriques prèvies sobre accessibilitat i s'explica la normativa d'accessibilitat fent un esforç important per garantir la comprensió del perquè de cada mesura, per tal que, com a futurs arquitectes, puguin anar molt més enllà de complir unes normes i siguin capaços de focalitzar la creativitat a innovar l'adaptació funcional dels espais.

Aquesta formació acadèmica es complementa amb un seguit d'activitats. En primer lloc, es convida totes les entitats de persones amb discapacitat del barri a venir a la Universitat per tal que ens expliquin les seves dificultats en el dia a dia. Aquesta trobada permet conèixer i parlar en profunditat de les discapacitats físiques, sensorials i també psíquiques. Aquesta acció és determinant per comprovar el paper clau que té l'arquitectura per garantir l'autonomia de tota persona més enllà de les seves capacitats. Aquest dia, les persones amb discapacitat fan de professores i donen resposta a molts dubtes.

A continuació es fa una sortida col·lectiva al carrer, a l'àmbit de treball escollit. Els estudiants, acompanyats en tot moment per les persones amb diversitat funcional que prèviament han conegut a l'aula, viuen en primera persona què representa anar pels carrers de la nostra ciutat amb cadira de rodes o amb bastons per a persones cegues. Tot aquest treball previ permet que, quan els estudiants hagin de buscar solucions a cada barrera arquitectònica, puguin recórrer a l'ajuda de les mateixes persones de la Comissió, eliminant prejudicis

i barreres a través de la comunicació directa entre les persones amb diversitat funcional i els professionals de l'arquitectura. Aquesta comunicació és una estratègia pedagògica clau per garantir l'aprenentatge i la qualitat dels dissenys finals.

Les visites conjuntes han tingut molta repercussió en els mitjans de comunicació (BTV, Catalunya Ràdio, el suplement d'*El Periódico*), cosa que ha ajudat a donar visibilitat a les dificultats del dia a dia de les persones amb discapacitat i a conscienciar la resta de la societat.

Tot el treball realitzat es torna al barri en un acte de devolució, en el qual els estudiants, les persones amb diversitat funcional, l'IMPD, el districte i els comerciants es tornen a trobar i comparteixen experiències, anècdotes i els resultats del treball.

Com a cloenda del curs, després de la presentació pública de les propostes de millora de més de cent comerços, equipaments i via pública, el projecte CASBA, amb el suport del districte de Ciutat Vella, ofereix una representació a càrrec del taller de dansa inclusiva de l'Associació de Lleure Inclusiu Sarau. L'obra, anomenada *Roses sense espines*, és una representació que recull les pors i les barreres que la societat projecta sobre les persones amb diversitat funcional. Mitjançant el ball i la coreografia, la societat es desfà d'aquests tòpics; la comunicació entre tots els ballarins mostra una nova forma de relació entre persones amb diferent grau de funcionalitat. Ballar tots plegats és la millor manera d'acabar el curs!

Com a síntesi, potser les pròpies veus dels participants ajudaran a comprendre l'essència del projecte. Això és el que en diu Lúdia Serrano, estudiant de quart curs d'Arquitectura:

La gran lliçó que he après és que fins que no coneixes una cosa no ets capaç de veure-la i resoldre-la. Anar en cadira de rodes o portar bastó et fa veure molt més enllà. Quan ho vius, t'ho graves al cervell i ja no ho oblides mai. Hi ha molt de tabú, com si fer una construcció accessible fos sinònim de lletjor. En aquesta assignatura hem après el doble repte de resoldre l'accessibilitat i tenir un bon nivell arquitectònic. (Lúdia Serrano)

Des del punt de vista pedagògic, l'ApS permet que el coneixement arribi d'una forma més eficient. Així ho explica la Lúdia:

En aquest treball no ens serveix un aprovat, anem per l'excel·lent, ja que al darre hi ha persones que hem conegut i a les quals els hem de donar resposta de la millor forma possible. (Lúdia Serrano)

D'altra banda, la participació de les persones de la Comissió aporta riquesa de coneixement i satisfacció a tots els que participen en el projecte. La Carmen Piqué, membre de la Comissió, ho explica:

Ens hem implicat en l'objectiu d'estudiar l'accessibilitat del barri perquè reclamem una cosa tan simple i necessària com poder fer vida al barri on vivim, poder passejar pel barri i poder fer compres amb total normalitat, com tothom. (Carmen Piqué)

Després de tres cursos col·laborant amb el projecte CASBA, s'observa que aquesta iniciativa va arrelant en l'estructura i la consciència del barri. El projecte CASBA ha aconseguit que un dia a l'any els estudiants d'Arquitectura i els diferents agents que vetllen per l'accessibilitat facin seu el carrer, portant bastons, cadires i il·lusió, per tal de fer visibles les dificultats que presenta la ciutat. Aquest dia són els cotxes i la resta de persones els que han d'esperar-se un moment per deixar pas, perquè les cadires són majoria al carrer.

El projecte CASBA també ha aconseguit conscienciar el petit comerç del valor afegit de l'accessibilitat. Gràcies al treball dels estudiants d'Arquitectura, ara tenen eines per fer el canvi que la ciutat necessita. Per exemple, Alfons Solà, de l'Associació de Comerciants, diu:

[El projecte CASBA] ajuda molt a la sensibilització sobre el disseny universal i és un pont per apropar-nos a les persones amb diversitat funcional. (Alfons Solà)

CONCLUSIONS I TREBALL FUTUR

En els últims anys s'està replicant la mateixa estratègia en altres barris de Barcelona. Per exemple, el projecte Sants Sense Barreres (SASBA) estudia l'eix comercial de Creu Coberta. L'Ajuntament de Barcelona, a través de l'IMPD, conjuntament amb l'Àrea de Comerç, ha impulsat una línia de subvencions per fer realitat el projecte acadèmic.

Actualment s'ha iniciat el treball a l'eix comercial del passeig de la Zona Franca, on l'Associació de Comerciants de la Marina i les associacions de veïns del barri consideren que aquesta iniciativa també té la voluntat de convidar a tothom a passejar pel seu barri, desconegut per bona part de la ciutat.

L'any 2016 tota aquesta tasca va ser reconeguda per la Taula del Tercer Sector en la quarta edició de la jornada Càpsules d'Innovació Social, organitzada per Sumar, on es busca la trobada de professionals dels serveis socials per com-

Figura 1. Participants en el projecte.

partir idees, experiències i noves eines d'innovació en l'àmbit social. Durant l'acte es van donar a conèixer de manera àgil els deu projectes d'interès desenvolupats a Catalunya darrerament. La Fundació Apip-Acam, l'Ajuntament de Barcelona i la Universitat Politècnica de Catalunya vam exposar el projecte CASBA.

El projecte CASBA és un projecte d'ApS. Des de la perspectiva pedagògica, amb aquesta experiència, els estudiants adopten una motivació diferencial respecte a altres tasques acadèmiques. El primer incentiu és saber que es tracta de projectes reals, que no quedaran només en el paper. El segon incentiu és el vincle emocional que es genera amb les persones amb diversitat funcional amb qui els estudiants han compartit l'handicap del seu dia a dia. Això els permet prendre consciència cívica de la transcendència dels seus dissenys, que determinen la qualitat de vida de persones amb nom i cognoms. I, per acabar, el projecte té per als estudiants el valor afegit que els permet explicar el resultat del seu treball no només als professors, sinó també als comerciants de les botigues, cosa que els ajuda a desenvolupar les competències de comunicació i sensibilització.

En el procés d'aprenentatge és fonamental que els estudiants es posin en la pell de les persones amb diversitat funcional. En el passeig pel barri, durant uns minuts, els estudiants viuen la ciutat asseguts en una cadira de rodes o amb els ulls tapats. Aquesta experiència els obliga a fer una reflexió profunda sobre els criteris de disseny i creació.

L'esforç que suposa realitzar el treball de curs es veu recompensat amb l'agraïment de tothom que hi participa: l'Ajuntament perquè disposa d'una eina activa d'integració i d'aproximació al ciutadà, els comerciants perquè reben solucions arquitectòniques i a vegades també econòmiques per millorar els

seus comerços; i, molt especialment, les persones amb diversitat funcional perquè se'ls dona veu davant la societat.

Organitzativament, des del 2013 es duu a terme el projecte CASBA des de l'assignatura H+C, cosa que demostra que és una experiència consolidada dins del currículum de l'assignatura. Això queda patent amb la constant col·laboració, any rere any, d'entitats com la Comissió de Persones amb Diversitat Funcional, l'IMPD de l'Ajuntament de Barcelona, els districtes i les diverses associacions de comerciants.

En resum, aquests darrers anys, el projecte CASBA ha aconseguit que els futurs arquitectes incorporin l'accessibilitat a la seva formació, amb una mirada més humana i propera a la sensibilitat de totes les persones. En definitiva, el que busca l'assignatura H+C, més enllà dels coneixements tècnics, és ensenyar a escoltar, aprendre a compartir, gaudir i deixar-se sorprendre.